

PHÁT TRIỂN KĨ NĂNG GIAO TIẾP CHO HỌC SINH TIỂU HỌC THÔNG QUA HOẠT ĐỘNG NHÓM

○ TS. CHU THỊ PHƯƠNG*

Ó Tiểu học (TH), hình thành và phát triển kĩ năng giao tiếp (KNGT) cho học sinh (HS) TH được coi là mục tiêu trọng tâm trong quá trình dạy học (DH) Tiếng Việt. Việc rèn KNGT cho HS không chỉ dừng trong khuôn khổ môn Tiếng Việt mà còn được dạy trong tất cả các môn học khác, các hoạt động khác, trong giờ học và ngoài giờ học. Có nhiều hình thức để phát triển KNGT cho HS đã được sử dụng trong quá trình DH. Giao tiếp là quá trình trao đổi thông tin từ người này sang người khác bằng ngôn ngữ và vì thế, điều kiện tốt nhất để KNGT của HS phát triển là cần tạo cho các em môi trường giao tiếp, chủ động kích thích nhu cầu nói viết cũng như giúp các em nắm được những nội dung cần nói hoặc viết. Một trong những hình thức DH giúp phát triển KNGT cho HS là làm việc theo nhóm.

1. Tổ chức DH theo nhóm - điều kiện cho KNGT phát triển. Trong hoạt động nhóm (HĐN), những thành viên tham gia HĐN cũng cần tuân thủ những quy tắc làm việc nhóm. Trong các quy tắc làm việc nhóm, KNGT được coi là một trong những nguyên tắc quan trọng. Bởi vì KN sử dụng tiếng Việt như: nghe, nói, đọc, viết liên quan trực tiếp tới hiệu quả của HĐN.

Chúng ta đã quen với khái niệm làm việc nhóm trong quá trình DH. Tuy nhiên, xung quanh cách tổ chức DH theo nhóm, làm việc nhóm cũng có nhiều điều cần trao đổi. Bởi việc xác định rõ mục đích của làm việc nhóm rất quan trọng. HĐN phát huy nhiều ưu thế nếu được thực hiện một cách khoa học, đúng với bản chất và chức năng của nhóm. Ngược lại, nếu làm việc nhóm chỉ mang tính hình thức thì khó có thể lường hết hiệu quả mà «nhóm» gây ra (vì không ít trường hợp, kết quả làm việc của cả nhóm có khi chỉ là kết quả của 1 hoặc 2 thành viên, còn các thành viên khác không đóng góp gì).

Học tập theo nhóm ở đây được hiểu là một hình thức tổ chức lớp học thành các nhóm để

thực hiện nhiệm vụ học tập. Các nhóm học tập này có nhiệm vụ cùng nhau giải quyết các vấn đề liên quan đến nội dung học tập dưới sự hướng dẫn của GV. Có nhiều hình thức tổ chức cách làm việc nhóm. Có nhóm được thành lập để thực hiện một dự án học tập (theo PPDH dựa trên dự án nhằm tích cực hoá hoạt động học tập chủ động của HS); có hình thức làm việc nhóm để giải quyết một vấn đề nhỏ ngay trong tiết học... Dù phân chia nhóm như thế nào thì HĐN phải được hiểu là một hình thức học tập mà trong đó, các thành viên của nhóm chủ động làm việc tích cực để hoàn thành nhiệm vụ chung của cả nhóm. Ví dụ, với nhóm thực hiện dự án học tập, trong quá trình tổ chức làm việc nhóm, GV cần lựa chọn vấn đề (chủ đề) trọng tâm liên quan đến nội dung một bài học, một chương học hoặc một kì học. Các nhóm sẽ chủ động lập kế hoạch, phân công các thành viên trong nhóm thực hiện nhiệm vụ tuỳ vào năng lực của từng người. Dựa trên bảng kế hoạch, từng thành viên trong nhóm sẽ tích cực hoàn thành nhiệm vụ được giao và nội dung đó sẽ được báo cáo trong nhóm theo thời gian quy định. Để tìm hiểu nội dung được phân công, các thành viên cần chủ động tìm kiếm tư liệu ở nhiều nguồn khác nhau: trong sách vở, tạp chí, Internet, ngoài cuộc sống, qua bạn bè... Những thông tin thu thập được cần ghi chép để xử lí, phân tích và tập hợp rồi báo cáo trước nhóm. Khi các thành viên đã hoàn thành phần việc được giao, cả nhóm sẽ tập trung lại và trao đổi thảo luận về những nội dung cần tìm hiểu. Trong quá trình làm việc nhóm, các thành viên sẽ chủ động trình bày ý kiến, phản hồi ý kiến để đi đến thống nhất. HĐN như vậy chính là điều kiện để cho các thành viên trong nhóm có cơ hội rèn luyện và phát triển nhiều KN như: KN lập kế hoạch làm việc, KN ghi chép (viết), KN trình bày vấn đề (nói), KN tìm kiếm tư liệu (đọc bằng nhiều hình thức khác nhau: đọc lướt,

* Trường Cao đẳng sư phạm Hà Nội

đọc kĩ...), KN nghe, KN tự học và nhiều KN sống khác. HĐN đòi hỏi có thời gian (khoảng 1 tuần hoặc dài hơn tuỳ thuộc vào nội dung vấn đề cần tìm hiểu và giải quyết rộng hay hẹp). Hoặc làm việc nhóm được thực hiện ngay trong tiết học. GV giao cho HS hệ thống câu hỏi chuẩn bị bài. HS sẽ tìm hiểu và ghi chép những nội dung liên quan. Trong tiết học, GV tổ chức cho các nhóm trong lớp trao đổi. Các thành viên trong nhóm sẽ lần lượt tự mình viết ra ý kiến của mình bằng những câu khái quát xung quanh vấn đề cần trao đổi. Kết quả hoạt động của cả nhóm chính là kết quả của từng thành viên trong nhóm và được thể hiện trên bảng nhóm. Sau khi các nhóm hoàn thành nội dung trao đổi, GV tổ chức cho HS trong các nhóm tham khảo chéo nhau sau đó mới tổ chức trao đổi chung trong cả lớp. HS trong lớp có thể hỏi để trao đổi phản hồi với nhau về những ý kiến đã được ghi trên bảng nhóm nếu thấy chưa rõ. Ý kiến đó của thành viên trong nhóm nào thì thành viên đó sẽ có trách nhiệm giải thích rõ hơn để các bạn trong lớp hiểu. Cách tổ chức làm việc nhóm như vậy vừa kích thích nhu cầu tìm hiểu, vừa tạo cơ hội được nói, viết, đọc, rèn tính tự tin, tinh thần cộng tác tích cực trong học tập và trong công việc cho HS.

2. Để tuân thủ quy tắc làm việc nhóm, mỗi thành viên cần biết lắng nghe, nghe một cách chăm chú ý tưởng của người khác, biết dành thời gian suy nghĩ sau khi đặt câu hỏi hoặc trả lời, biết diễn đạt lại trong tâm trí mình những điều người khác đang nói để hiểu họ hơn, biết giữ thái độ lịch sự khi trao đổi (chờ cho người khác nói xong mới trao đổi). Trong quá trình trao đổi, mỗi HS (người tham gia giao tiếp nói chung) cần biết sử dụng hình thức diễn giải để tóm tắt và tổ chức lại thông tin, biết sử dụng cử chỉ để diễn giải, biết đặt câu hỏi để làm nổi bật những ý kiến mình đang tìm hiểu, biết lựa chọn ngôn từ cho phù hợp với cuộc trao đổi, biết tạo cơ hội bình đẳng cho những người tham gia trao đổi. HS cần biết cách ghi chép trong quá trình tìm kiếm tư liệu. Không chép lại tất cả nguyên văn nội dung mà cần ghi chép những ý chính ngay trong quá trình đọc. Trình bày vấn đề cần ngắn gọn theo những ý đã vạch sẵn để định hướng vào những nội dung chính, tránh lan man, tản漫.

3. Để HĐN phát huy được hiệu quả (với mục tiêu phát triển KNGT), trong quá trình DH, cần

nhận thức: 1) HĐN, làm việc nhóm là một hình thức DH tích cực song cần sử dụng đúng mục đích, đúng chức năng của nhóm. Phân nhóm, số lượng HS trong nhóm (quy mô của nhóm) cần dựa vào mức độ khó, dễ, rộng hay hẹp của nội dung, tránh phân nhóm tuỳ tiện, ngẫu hứng làm giảm hiệu quả nhóm, tiêu phí thời gian hoạt động của HS; 2) HĐN có liên quan đến việc phát triển các KN, trong đó có KNGT. Song các KN này được hình thành và phát triển hay không tuỳ thuộc vào cách tổ chức, cách làm việc của nhóm. GV khi chia nhóm và tổ chức HĐN cần chủ động lập kế hoạch, lựa chọn chủ đề (vấn đề cần tìm hiểu) có độ mở, tạo điều kiện để HS được làm việc và sinh hoạt trong môi trường giao tiếp cụ thể; 3) Việc DH theo nhóm cần được GV chủ động từ quá trình xây dựng kế hoạch DH. Bên cạnh các giờ học chính khoá, với hoạt động ngoài giờ lên lớp, làm việc nhóm sẽ là hình thức có nhiều ưu điểm để triển khai các nội dung học tập; 4) GV chủ động đưa ra chủ đề để HS tìm hiểu. Chủ đề thể hiện dưới hình thức một vấn đề mở liên quan đến nội dung kiến thức của bài học hoặc tuần học... trong môn học hoặc các môn có liên quan. □

Tài liệu tham khảo

Chương trình đào tạo Partner in Learning - Microsoft Việt Nam (giai đoạn 2).

 Để tiếp tục triển khai tốt phong trào thi đua "Xây dựng trường học thân thiện, học sinh tích cực" và "Đưa dân ca vào trường THCS", Dự án Phát triển Giáo dục THCS II phối hợp với Trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương tổ chức giới thiệu MÔ HÌNH CỦA MỘT SỐ CÂU LẠC BỘ (CLB) DÂN CA (3 CLB dân ca của 3 trường: THCS Văn Khê, THCS Khương Thượng, THCS Tô Hoàng) vào ngày 15/12/2010, tại Hà Nội.
Việc đưa dân ca vào trường THCS góp phần nâng cao chất lượng, hiệu quả giáo dục, bảo tồn và phát huy nét đẹp dân ca các vùng miền, phát triển năng khiếu âm nhạc, định hướng thị hiếu thưởng thức âm nhạc... cho HS, đồng thời, hỗ trợ và tăng cường hiệu quả dạy học môn Âm nhạc trong các giờ chính khoá. Có nhiều cách để đưa dân ca vào trường học, trong đó, CLB Dân ca được coi là hình thức tốt nhất, bởi lẽ, ở đây, HS có điều kiện đến với dân ca bằng niềm đam mê thực sự, qua đó nuôi dưỡng tâm hồn, tư tưởng và tình cảm của mình đối với cộng đồng các dân tộc Việt Nam.

HỒNG ĐIỀU